

Slika 1.1: Oznaka pristupačnosti za lica koja koriste invalidska kolica

Slika 1.2: Oznaka pristupačnosti za lica sa oštećenjem vida

Slika 1.3: Oznaka pristupačnosti za lica sa oštećenjem sluha

Slika 1.4: Oznaka pristupačnosti za lica koja se kreću pomoću štapa, štaka i hodalice

Slika 1.5: Oznaka pristupačnosti za lica koja se kreću sa bijelim štapom i psom

Slika 1.6: Oznaka pristupačnosti za lica sa dječjim kolicima

Slika 1.7: Oznaka pristupačne rampe

Slika 1.8: Oznaka pristupačnog stepeništa

Slika 1.9: Oznaka pristupačnog lifta

Slika 1.10: Oznaka pristupačne vertikalno podizne platforme

Slika 1.11: Oznaka pristupačne koso podizne sklopive platforme

Slika 1.12: Oznaka pristupačnog ulaznog prostora

Slika 1.13: Oznaka pristupačnog WC-a

Slika 1.14: Oznaka pristupačnog kupatila i tuš kabine

Slika 1.15: Oznaka pristupačne kafene i restorana

Slika 1.16: Oznaka pristupačnog ulaza u vodu na plaži i bazenu

Slika 1.17: Oznaka pristupačnog telefona

Slika 1.18: Oznaka pristupačnog tekstofona, fakse i bankomata

Slika 1.19: Oznaka pristupačnog mjesta u gledalištu

Slika 1.20: Oznaka komunikacijskog pomagala

Slika 1.21: Oznaka za induktivnu petlju i transmisioni obruč

Slika 1.22: Oznaka pristupačnog šaltera i pulta

Slika 1.23: Oznaka pristupačnog oglasnog panoa

Slika 1.24: Oznaka pristupačnog parking mjesta

O PRISTUPAČNOSTI OBRAZOVNO- VASPITNIH USTANOVA I OBRAZOVNO- VASPITNOG PROCESA

Strategija inkluzivnog obrazovanja (2014–2018)

- Usmjeren na rani razvoj, PRISTUP i kontinuitet obrazovanja, podršku na svim nivoima, osposobljavanje i profesionalno usavršavanje kadra, praćenje i evaluaciju obrazovnih i razvojnih postignuća djece

DISKRIMINACIJA

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom – zabrana i zaštita od diskriminacije, promocija jednakosti

Član 21: Diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja - Diskriminacijom po osnovu smetnje u razvoju, odnosno invaliditeta na svim nivoima obrazovanja i vaspitanja, smatra se:

Onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje izbora obrazovnog programa, upisa i pristupa i boravka u obrazovno-vaspitnoj ustanovi, u skladu sa njegovim mogućnostima

Onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje licu sa invaliditetom praćenja nastave i provjere znanja, kao i učešća u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, uključujući i učešće u vannastavnim aktivnostima i takmičenjima

Nepreduzimanje i nesprovođenje posebnih mjera za uspostavljanje i pružanje individualizovane podrške za nesmetano praćenje nastave i provjeru znanja, učešće u drugim vaspitnim, obrazovnim aktivnostima, uključujući vannastavne aktivnosti i takmičenja

Isključivanje lica sa invaliditetom iz obrazovno-vaspitne ustanove kad u istoj ili sličnoj situaciji tome ne podliježu vršnjaci.

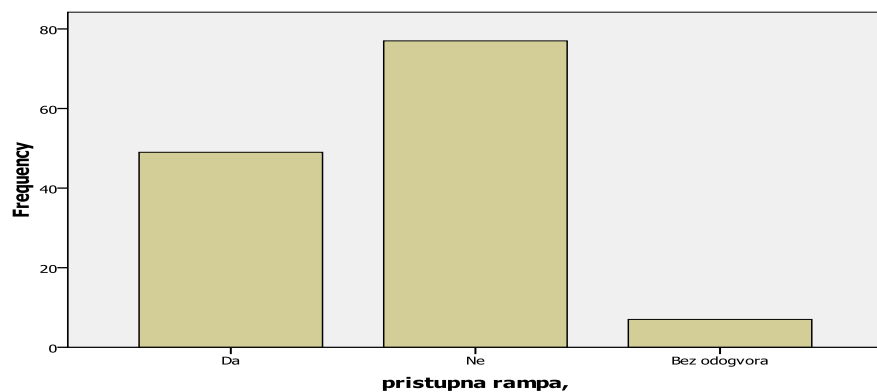
Podaci

- 89 prilagođen pristup,
- Toaleti u 57,
- U 9 lift, u jednoj platforma
- Smetnje vida - objekti prilagođeni u manjoj mjeri.

	Parking	Ulaz u objekat	Komunikacije	WC	Orijentacioni reljefni plan	Oznaka pristupačnosti
Da	5	107	23	26	3	4
Djelimično	52	2	214	36	0	0
Ne	181	129	1	176	235	234

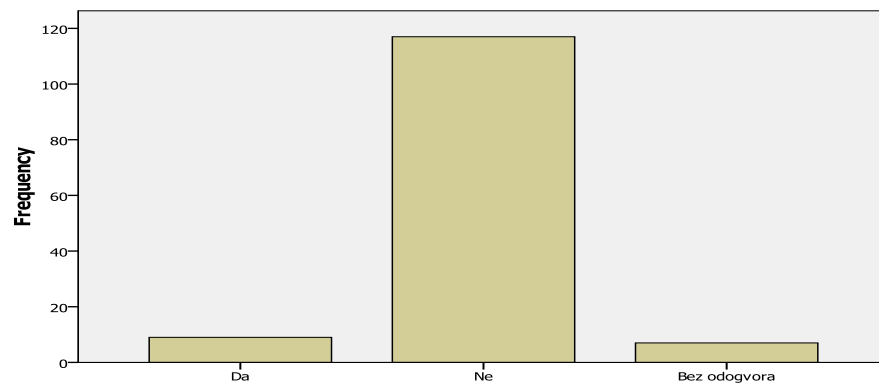
Istraživanje “Razvoj modela asistencije u nastavi za đecu sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori”

pristupna rampa,

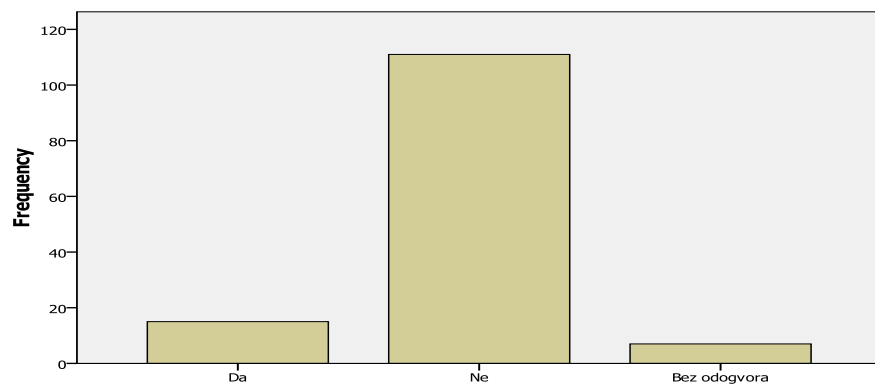
pristupna rampa,

lift, platforma,

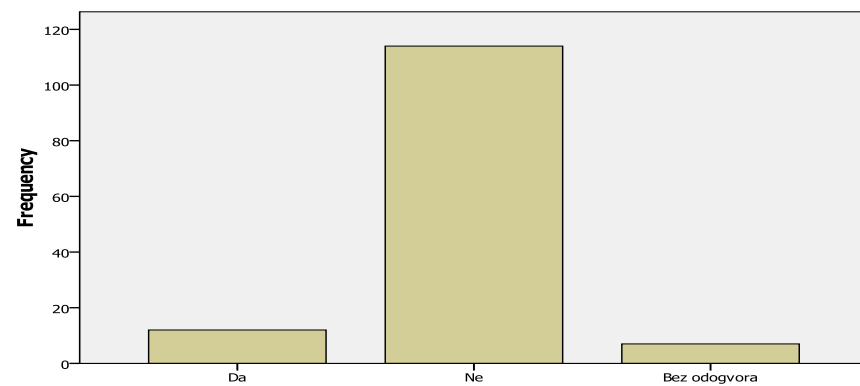
lift, platforma,

dodatna pomagala,

dodatna pomagala,

asistivna tehnologija,

asistivna tehnologija,

KONCEPTUALNE OSNOVE

- Ključna je uloga rukovodećeg kadra - vodi računa o organizaciji nastave, poštovanju pedagoških normativa, edukaciji kadra, formiranju tima za izradu IROP-a i praćenje deteta, prilagođavanju, o nabavci didaktičkih sredstava, pomagala, asistivne tehnologije i sl.
- IROP okosnica rada. Dozvoljava dopunjavanje alternativnim oblicima komunikacije - znakovni jezik, Brajevo pismo, komunikacijske sličice, specijalizovanu didaktiku, opremu, pomagala, asistivnu tehnologiju
- ITP identifikuje resurse, definiše mjere, aktivnosti, usluge, dodatnu podršku, **pomagala** neophodne u prelazu ka srednjoj školi i kasnije zapošljavanje.

Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanja lica smanjene pokretljivosti

- Propisuju se uslovi i način obezbjeđivanja pristupačnosti
- Nesmetani pristup, kretanje, boravak i rad su definisani kroz obavezne elemente
- Odnose se na: savladavanje visinskih razlika, samostalni života i javni saobraćaj.

Pojmovi

- **Mobilijar za lica sa invaliditetom** predstavlja tipski element privremenog karaktera, označen specijalnom oznakom za isključivu upotrebu od strane lica sa invaliditetom, a može biti: plažni mobilijar (platforme i rampe za pristup plažama i vodi, ležaljke za lica sa invaliditetom, lift za prenos lica sa invaliditetom) i ostali elementi privremenog montažno-demontažnog karaktera koji služe za pristup, kretanje i boravak lica sa invaliditetom u javnim objektima i javnim površinama (vertikalno podizne platforme, koso podizne platforme, pristupne rampe, oglasni pano sa oznakama na Brajevom pismu, oglasna tabla na Brajevom pismu, taktilne crte);
- **Brajevo pismo** je reljefno pismo za lica s oštećenjem vida;
- **Pomagala** su različite vrste tehničko-tehnoloških i elektronskih uređaja, medicinsko-protektivne sprave i pomagala, obučeni psi vodiči i pomagači, i druge vrste savremenih predmeta i uređaja koji u najvećoj mogućoj mjeri omogućavaju samostalan život lica sa invaliditetom i smatraju se integralnim dijelom lica koje ih koristi;
- **Medicinska pomagala** su ortopedska, očna i tiflotehnička, slušna i pomagala za omogućavanje glasnog govora, stomatološka i ostala pomagala u skladu sa propisima kojima se reguliše zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje; i
- **Univerzalni dizajn** predstavlja oblikovanje proizvoda, okruženja, programa i usluga tako da mogu da ih koriste svi, u najvećoj mogućoj mjeri, bez potrebe za dodatnim adaptacijama ili specijalnim oblikovanjem za lica sa invaliditetom, što ne isključuje postojanje pomoćnih sredstava i pomagala za određene kategorije lica sa invaliditetom kad su im takva sredstva potrebna.

Obaveze - predškolske ustanove

Ulazni prostor	Član 17
Hodnici	Član 18
Toalet	Član 19
Kupatilo	Član 20
Električne instalacije	Član 31
Kvake na vratima i prozorima	Član 32
Parking mjesto	Član 40

Obaveze - škole

Taktilna površina	Član 9
Ulazni prostor	Član 17
Hodnici	Član 18
Toalet	Član 19
Soba, učionica, radni prostor	Član 22
Kabina za presvlačenje	Član 25
Mjesto u gledalištu	Član 29
Električne instalacije	Član 31
Kvake na vratima i prozorima	Član 32
Šalter	Član 33
Pult	Član 34
Induktivna petlja ili transmisioni obruč	Član 35
Oglasni pano	Član 36
Orijentacioni plan za kretanje u objektu	Član 37
Parking mjesto	Član 40

PRISTUPAČNOST OBRAZOVNO- VASPITNOG PROCESA - PODRŠKA ĐECI

- Osim, fizičkih i tehničkih karakteristika pristupačnosti obrazovno-vaspitnih ustanova, da bi đeca mogla da ispune svoje razvojne i obrazovne ciljeve za svaku pojedinu smetnju postoji okvir za prilagođavanje i zadovoljenje potreba i zahtjeva obrazovno-vaspitnog procesa.

Đeca - tjelesne smetnje

Pristup objektu, učionica u prizemlju, hodalice, orijentiri, prostor bez barijera, radni sto sa pokretnom pločom i mobilnim sedištem, pomoć pri rukovanju udžbenicima, priborom i radnim materijalom, orijentaciji u prostoru i na papiru, pisanju, crtanju

Dodatno vrijeme i strpljenje u komunikaciji, da razumljivo ispriča priču, odgovori na pitanja nastavnika u vezi sa pročitanim tekstom, u izradi testa, modela, likovnih i drugih radova

Pribor i sredstva za rad: uvećani format papira i font, pojačane linije, krupnije iscrtani kvadrati, prilagođen pribor za pisanje (trouglaste ili okrugle deblje grafitne olovke...), laptop, kalkulator, diktafon i dr

Saradnja s resursnim centrom

Đeca - intelektualne smetnje

Stručna podrška
(defektolog,
psiholog, pedagog),
saradnja s
resursnim centrom

Mjesto koje ima
najbolji pregled
radnog prostora,
bez stimulusa;
prostor za rad i
učenje osvijetljen

Prilagođavati radni
materijal, očigledna
nastavna sredstva,
povezivanje sa
ličnim životom, i
sl.

Više vremena s
češćim pauzama za
odmor, dodatno
vrijeme za rad,

Sažetak gradiva,
ključni pojmovi i
informacije

Pisanje na većem
formatu papira,
veličina slova
minimalno 14 pt

Deca - smetnje sluha

Resursni centar, slušni aparat, kohlearni implant

Vizuelna sredstva (grafički prikaz/slike, predmeti, modeli), u nižim razredima koristiti vrlo konkretni materijal i objašnjenja, u višim složenije slike, grafofolije, multimedijalni material, računar!

Mjesto u prvoj klupi ili na centralnom mjestu, eliminisanje zvukova i remetilaca pažnje, izvor svjetlosti usmjeren na lice sagovornika

Govor izražajan, jasan, dijete gleda direktno lice govornika. Verbalno praćeno odgovarajućom mimikom lica, ponoviti ključne riječi, popratiti gestom, slikom, dramatzacijom...

Isticati ključne riječi, osmisliti i koristiti rječnik nepoznatih riječi, razdvojiti cjelinu na više manjih djelova

Đeca - smetnje vida

Bezbjedan i siguran prostor, prilaz, mobilne školske klupe s pokretnom gornjom pločom, taktilna obrada površine - oznake, rukohvati, adekvatno – poludirektno osvjetljenje, mjesto sedenja...

Udžbenici / DAISY Brajevo: pismo, mašina, sveske, papir, udžbenici, računar sa Brajevim retkom ili govornom podrškom; klasične i elektronske lupe, elektronska sveska, diktafon.

Font Times New Roman 14-20, modeli, makete i realni predmete o kojima je riječ, pokazivač.

Sveske sa naglašenim linijama i kvadratićima na mat papiru označeni kontrastom, meka olovka, crni flomaster šireg obima, kontrastne linije, prored, tiposkop, geometrijski pribor za slijepe, folije za pozitivno crtanje, mat papir.

Podrška stručnih
saradnika, resursnog
centra

Vizuelni pristupi,
komunikacija - simboli,
strukturisano podučavanje,
modifikovanje ponašanja i
dr.

Đeca - autizam

Strukturisan dan,
raspored, pravila,
upravljanje
ponašanjem, socijalna
pravila, nagrađivanje,
organizovanost,
rutine, usmjerenost

IROP - razvojna
područja: a)
komunikacija kroz
alternativne sisteme; b)
socijalizacija i razvoj
socijalnih vještina; c)
ponašanje primjereno
situacijama; d) vještine
samostalnosti.